

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ,
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА,
СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ**

Мельник Т.А.

*старший судовий експерт товарознавчих
та гемологічних досліджень,
Вінницький науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України*

**ОСОБЛИВОСТІ СКЛЯНИХ ПОБУТОВИХ ТОВАРІВ
В ПРОВЕДЕННІ СУДОВО-ТОВАРОЗНАВЧОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ**

Однією з основних матеріальних потреб людини є потреба в їжі. Саме скляний посуд опосередковано призначений для задоволення цієї потреби, оскільки він використовується для прийняття і короткочасного зберігання їжі, або для її приготування та тривалого (або нетривалого) зберігання. Крім утилітарного призначення, скляний посуд має на людину і емоційний вплив, задовольняючи його естетичні потреби. Скляні художньо-декоративні вироби відіграють, як правило, чисто естетичну роль (наприклад, різноманітні скляні прикраси). На сьогодні гостро постало питання якості скляного посуду.

Скло – всі аморфні тіла, одержувані шляхом переохолодження розплаву, незалежно від їх хімічного складу і температурної області затвердіння і які мають в результаті поступового збільшення в'язкості механічними властивостями твердих тіл; причому процес переходу з рідкого стану в склоподібний повинен бути оборотним.

Скло володіє просто унікальними оптичними властивостями: світлопропусканням (прозорістю), світлозаломлення, відображенням, розсіюванням. Прозорість і можливість фарбування скла в будь-які

кольори, висока хімічна стійкість, досить висока міцність і твердість, електроізоляційні і багато інших цінних властивості роблять скло незамінним будівельним матеріалом. Його використовують не тільки для спорудження світлопрозорих конструкцій (вікон, вітражів, ліхтарів), але і як конструкційний і обробний матеріал. У сучасному будівництві висотні будівлі часто мають фасади, повністю виконані зі скла з поліпшеними декоративними, світловідбиваючими і теплозахисними властивостями. Крім того, зі скла отримують різні скловироби (блоки, труби, склопрофилит), ефективні теплоізоляційні матеріали (піноскло і скляну вату), а також скловолокно і склотканини.

Для характеристики споживних властивостей та оцінки якості скляного побутового посуду було досліджено законодавчу та нормативну базу, що регулює якість скляних товарів, а також чинники, які формують якість скляного побутового посуду.

Скляні побутові товари – це товари складного асортименту, які об'єднують велику кількість різноманітних товарів: столовий, господарський та кухонний посуд, художньо-декоративні вироби, лампові вироби та дзеркала.

Скляні побутові товари є невід'ємною частиною предметного середовища, в якому живе сучасна людина; вони мають призначення задовольняти ті чи інші потреби споживача.

Споживні властивості скляних побутових товарів для споживача визначаються комплексом їх функціональних, ергономічних, естетичних властивостей і надійністю.

Аналізуючи функціональні властивості скляного посуду, необхідно зазначити, що кожний виріб, незалежно від призначення, виконує дві основні функції: вміщує і зберігає їжу та напої. Якщо використання першої функції залежить в основному від властивостей скла, то другої – від конструкції виробу. Неорганічна природа силікатного скла, його висока щільність, хімічна та корозійна стійкість, стійкість до температурних та механічних навантажень забезпечують скляному посудові здатність зберігати властивості їжі та напоїв, що в ній знаходяться.

Зручність користування скляним посудом визначає ступінь комфортності, тобто зручність тримання, перенесення, мийки,

зберігання, а це забезпечується загальними параметрами виробу, формою, розмірами і місцем розташування окремих деталей, масою. Гігієнічність посуду залежить від хімічних властивостей скла і особливостей конструкції.

Естетичні властивості скляних побутових товарів – це така група споживчих властивостей, яка виявляє в чуттєво-сприйнятливих ознаках форми виробу суспільну цінність та соціально-культурну значущість і задовольняє естетичні погеби людини.

Надійність – це складна комплексна властивість, що характеризується довговічністю і збереженістю скляного посуду. Довговічність посуду визначається, в свою чергу, її фізичною і моральною зносостійкістю. Оптимальним є збіг у часі виконання утилітарних і естетичних функцій, тобто фізичного і морального зносу. На якість скляного побутового посуду впливають такі чинники: сировина і матеріали, технологічний процес, рівень вимог нормативної документації, а також пакування, маркування, умови зберігання.

Вимоги до якості скляних побутових товарів різноманітні. Умовно їх можна згрупувати наступним чином: вимоги до якості зразка-еталона, технічного виконання виробу, маркування, тари й упаковки. Контроль якості цих виробів у торгівлі зводиться до встановлення їх відповідності (за формою, розмірним характеристикам, видам обробки, підбору і кількості предметів в комплекті) кресленням і зразкам-еталонам, затвердженим в установленому порядку. Чим вища якість зразка-еталона, тим вище рівень його споживчих властивостей, а значить, і рівень властивостей готових виробів при повній відповідності зразку-еталону.

Скло – крихкий товар, який легко розбивається, тому при його транспортуванні передбачені норми бою. Для підприємств роздрібною торгівлі, які отримують товари зі складу оптової бази виробника, незалежно від відстані перевезення автотранспортом, для посуду сортового норми втрат будуть 1,5%, для посуду господарського – 2,6%, для посуду кухонного і жаростійкого скла – 1,4% суми вартості партії товару; двома видами транспорту (залізницею і автотранспортом) відповідно – 2,0, 3,3, 1,8%. Не дивлячись на високу хімічну стійкість, самі вироби при довгостроковому зберіганні у

вологих умовах можуть піддаватись корозії, в результаті чого утворюються матові плями. Ці плями усуваються шліфівкою і поліровкою. Скляний посуд легко миється різними мийними засобами, але користуватись металевими щітками при цьому не слід, оскільки скляна поверхня може бути подряпана. При експлуатації посуду може бути наліт (відкладення на поверхні), що виводиться розчином столового оцту.

Дотримання вимог НТД до маркування, транспортування і зберігання скляних побутових товарів створює умови для збереження якості в процесі товаропросування до споживача і відповідність його якості світовим вимогам.

Якість скляних виробів залежить від наявності дефектів, які негативно впливають на механічні, термічні, оптичні та санітарно-гігієнічні властивості. Дефекти скляних виробів виникають на різних стадіях технологічного процесу: до дефектів скломаси відносять – свиль, шлір, шамотний камінь, пухир; до дефектів формування – кривизна виробів, несиметричність, насічки, сколи, кованість, надлишки; до дефектів оздоблення – несиметричність, недоведення і переведення лінії малюнка, «заовальність» алмазних граней, забруднення, розтріскування, вигорання, потемніння і немідне закріплення силікатних, люстрових фарб, плівок золота, срібла.

При оцінюванні якості скляних побутових товарів особлива увага звертається на відповідність виробів установленим нормам до зовнішнього вигляду, розмірів, якості, відпалу та термостійкості. Дефекти зовнішнього вигляду виробів визначаються зовнішнім оглядом незброєним оком в умовах нормального освітлення на відстані 500-600 мм від ока спостерігача. Загальна кількість дефектів, які допускаються за показниками зовнішнього вигляду в одному виробі, не повинна перевищувати норми стандартів. Залежно від наявності дефектів скловироби поділяють на 1-2 сорти.

Дотримання вимог НТД до маркування, транспортування і зберігання скляних побутових товарів створює умови для збереження якості в процесі товаропросування до споживача і відповідність його якості світовим вимогам.

Скляні вироби інколи мають дефекти скломаси, виготовлення та обробки. Приховані дефекти можуть виникнути у процесі варіння скломаси, формування виробів та їх обробки.

Недостатнє знебарвлювання, газоподібні та повітряні (пухирці та лишки), склоподібні (свіль, шлір) та кристалічні (шамотний камінь, рух тощо) включення вважають дефектами скломаси. Недостатнє знебарвлювання виникає за надмірної або недостатньої кількості знебарвлювачів у шихті чи у результаті порушень режимів варіння скломаси. Газові включення з'являються внаслідок недостатнього освітлення скломаси. Свіль, шлір – це прозорі включення, що відрізняються від основної маси скла хімічним складом чи фізичними властивостями. Свілі бувають нитковидні, волосяні, у вигляді вузликів і джгутів. Кристалічні включення мають кристалічну структуру частинки скла.

Основними дефектами виробництва у процесі формування скляних виробів є нерівномірний поділ скломаси, викривлення виробу, асиметричність носиків та ручок, різні відколи, посічки тощо.

До специфічних дефектів пресованих виробів належать кованість – нерівність, що виявляється як дрібна хвилястість поверхні (сліди від зношеної прес-форми); заусениці та лишки (сліди від форм, що розкриваються).

Дефектами обробки і декорування скловиробів є переплавлення краю, асиметричність малюнків, заваленість алмазної грані, помарки, вигорання фарб і плівок, вспученість, розтріскування тощо. Більшість цих дефектів не допускають, тому що вони різко знижують естетичні і гігієнічні властивості виробів.

Відповідно до діючих нормативних документів оцінюється якість скляних побутових товарів. При перевірці якості виробів важливо дотримуватись принципів сортування, тобто враховувати фактори, які зумовлюють можливість зарахування виробів до того чи іншого сорту чи ступеня придатності. Такими факторами є вид скла, спосіб виробки, вид дефекту, розмір і місцезнаходження дефекту на виробі, розмір виробу, кількість однойменних дефектів на виробі, загальна кількість допустимих дефектів на виробі.

Приймання скляних побутових товарів проводиться партіями. Партією вважається певна кількість виробів одного найменування,

вироблена із скла одного виду і оформлена одним документом про якість, в якому містяться найменування виробу, кількість, відповідність виробів НТД та результати випробувань.

При оцінюванні якості скляних побутових товарів особлива увага звертається на відповідність виробів установленим нормам до зовнішнього вигляду, розмірів, якості, відпалу та термостійкості. Для цього методом випадкового відбору з різних місць від партії виробів відбирають певну кількість виробів. Відібрані таким чином вироби перевіряють за такими показниками: дефекти зовнішнього вигляду, розмір, маса, місткість, стійкість, якість відпалу, термостійкість. Для перевірки наявності дефектів від партії відбирають 1%, але не менше 10 шт., а кришталевих виробів – така ж кількість кожного сорту. Для визначення відповідності виробів основним розмірам, масі, місткості, стійкості, якості відпалу та іншим показникам відбирають 0,5%, але не менше 10 шт. (для кришталевих виробів – від кожного сорту). Дефекти зовнішнього вигляду виробів визначаються зовнішнім оглядом неозброєним оком в умовах нормального освітлення на відстані 500-600 мм від ока спостерігача.

За даними Українського державного інституту скла, в Україні сьогодні нараховується 37 підприємств, що виробляють скло або ж мають до скловаріння безпосереднє відношення. Серед них більше 20 склозаводів, які займаються виробництвом скляних побутових товарів: Київський завод художнього скла, Львівське виробниче об'єднання «Райдуга», яке включає 5 заводів (Львівський, Жовківський, Самбірський, Пісочанський, Нестерівський), Романівський, Бережанський, Стрийський, Артемівський, Лисичанський, Херсонський, Керченський, Константинівський та інші. Значну долю скловиробів на ринку України становить продукція закордонних виробників: Чехія, Словачія, Німеччина, Франція, Італія, Росія тощо, яка є досить конкурентоспроможною переважно завдяки високим естетичним властивостям скляних виробів.

Список використаних джерел:

1. Микульський В.Г. Будівельні матеріали, підручник. – М.: АСВ, 2000. – 536 с.
2. Домокеєв А.Г. Будівельні матеріали, підручник для вузів. – М.: Вища школа, 1989. – 495 с.

3. Николаева М.А. Товароведение потребительских товаров: Учебник. – М.: НОРМА-МД999. – 421 с.

4. Зрезарцев М.П. Товарознавство непродовольчих товарів: навч. посіб. / М.П. Зрезарцев, В.М. Зрезарцев, В.П. Параніч. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.

5. Товарознавство господарських товарів: Підруч. для студ. товарознав. спец. вищ. навч. закл. / Н.К. Кисляк, Т.М. Коломієць, В.М. Кравченко, С.О. Сіренко. – К.: КНИГА, 2004. – Т. 11. – 448 с.

6. Гуляян Ю.А. Декоративная обработка стекла и стеклоизделий. – М.: Высшая школа, 1989. – 186 с.